

MYLLYJÄRVEN MALLISTO

Robert de Caluwé

Myllyjärven mallisto

Robert de Caluwé

Ekumeeninen
Keskus 1982

ESIPUHE

Tämä vaatimaton mallivihkonen on ensi sijassa ajateltu avuksi Myllyjärven ikonioppilaille. Mikäli kirjanen osoittautuu käytännössä hyödylliseksi on mahdollista ajatella sille jatkoa siten, että vähitellen syntyisi mallikokoelma, josta olisi apua sommittelussa ja värien valinnassa.

Kiitän kaikkia vihkosen syntymiseen myötävaikuttaneita. Kiitokset erityisesti Sirkku Lehtiselle, joka on korjannut tekstini ja Tero Rytköselle, joka valokuvasi ikonit. Kaikki mallistoa koskevat huomautukset otan kiitollisuudella vastaan.

Isä Robert

JUMALANÄITI "KUIHTUMATON RUUSU"

Akatislossa, joka septietiin Jumalanäidin kunniaksi on seuraava vertauskuva: "Ilotise häviämätömyyden kukka" tai: "Kuihtumaton kukka, ilotise."

Venäjäin Ortodoksisen Kirkon kalenterissa on huhtikuun 3. päivä: "Jumalanäiti, kuihtumaton kukka". Snesserova (1) selittää, että tähän juhlaan kuuluvassa ikonissa "Jumalanäiti pitää oikeassa kädessään ruusukimppua".

Ruusuu oli keskiaikaisessa symboliikassa salaisuuden vertauskuva. Monien rippituolien koriste-lussa oli ruusumotivi merkiksi, että rippisä oli sidottu salaisuuteen.

Monissa linnoissa oli ruokasalin välikattoon maalattu ruusuja, jotka nähtiin juomalaseja tyhjennettäessä. Ne muistuttivat juhliin osallistujia siitä, että mikä kuultiin "sub vino" (viinin vaikutuksen alaisena) ei tulisi kertoa "sub divo" (altona, taivaan alla). On mahdollista, että ikonimestari, joka suunniteli ruusun Jumalanäidin käteen oli tietoinen Raamatun tekstistä: "Mutta Maria kätki kaikki nämä sanat ja tutkiskei niitä sydämessänsä".

Ikonin 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwé

1) Snesserova: Kaikkeinpyhin Jumalanäidin maallinen elämä, Peterburg 1909. (ven) sivu 226.

HELLYYDEN JUMALANÄITI

Tälle ikoniryhmälle on tyypillistä mm. se, että Kristuksen ja Jumalanäidin kasvot ovat hyvin lähellä toisiaan siten, että Jumalanäidin pää on kumartuneena Kristusta kohti. Jumalanäiti kietoo kätensä hellästi Lapsensa ympärille.

Kristuksen jalat ovat — joitakin poikkeuksia lukuunottamatta ilman sandaleja. Kristuksen oikeassa kädessä on usein käärö, tavallisesti suljettuna, mutta — kuten tässä ikonissa — joskus myös avattuna. Tässä ikonissa teksti on: "Herran Henki on minun päälläni, sillä hän on voidellut minut julistamaan evankeliumia köyhille" (Luuk. 4:18)

Vasen käsi on joko kietoutuneena äidin kaulan ympärille (esim. Vladimirin Jumalanäiti) tai koskettaa äidin poskeä.

On mahdollista, että tämän ikonin sommittelu syntyi kopitlaisella kulttuurialueella 500 Kristuksen jälkeen. Ikoni, joka esiintyy monina variantteina levisi vuoden 1000 jälkeen ja sai erikoisesti vuoden 1100 jälkeen suuren suosion Venäjällä.

Hellyyden ryhmään kuuluu paljon ikoneja, joilla on nimi sen paikkakunnan mukaan, missä ikoni on ilmestynyt tai jossa se oleskeli: Vladimirin, Kostroman, Tolgan, Jaroslavin.

Kreikassa nimet tulevat usein akaiistoshymneistä: Panton Khara (kaikkien ilo), Episkepsis (kaišelmus), Glykofiloussa (makeasti rakastava), Kyriotissa (Herran äiti).

Ikoni 24 × 30 cm. Tekijä Sirkku Lehinen

JUMALANÄITI "KADONNETTEN SIELLJEN ETSIJÄ"

Ikoni kuuluu "Hellyyden Jumalanäidin" pääryhmään. Poikkeavaa on kuitenkin se, että Jeesuslapsi seisoo, tai on melkein kävelevässä asennossa. Ikoni muistuttaa Tolgan Jumalanäidin ikonia, vaikka asento on päinvastaisessa suunnassa (ns. peilikuva). Tolgan ikonista on kolme varianttia. Vanhin on 1300-luvun alkupuolelta ja siinä Jumalanäiti valkaistumella on kuvattu kokonaan. Tässäkin ikonissa Jeesuslapsi on "kävelevässä" asennossa.

Perimätieto sijoittaa "Kadonneitten sielujen etsijä" -ikonin 500-luvulla Keisari Justinianoksen aikaan.

Nimensä ikoni sai siitä, että Adanan kirkossa Vähässä Aasiassa munkki Feofil katui syntejänsä tämän ikonin edessä.

Venäjältä tämä ikoni tuli tummetuksi 1700-luvulla Moskovassa, jossa se oli Kristuksen Syntymä-kirkossa (Palashakti). Nyt tämä ihmeiläkevä ikoni on Kristuksen Yksinousemuskirkossa (ns. Slovshtshego-kirkko, Nezhdanova-kadulla Moskovassa). Jeesuslapsen poikkeavan asennon lisäksi on ikonissa erikoista vielä se, että Jumalanäidin maforion päällä on irrallinen punainen liina. Tästä ikonista on olemassa variantti nimeltään BORSKAJA (bor on vanhavenäläinen sana meistä) ja siinä on Jumalanäidillä valkoinen päähine ja hänen vierellään on puu.

Ikoni 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwé

JUMALANÄITI ILMESTYY SERGEEI RADONESILAISELLE

Pyhä Sergei Radonesilainen syntyi Rostovissa pajarin poikana. Perhe muutti myöhemmin Radonesiin. Kun 23 vuotias Sergei (silloin vielä Bartolomei niminen) perusti Moskovan pohjoispuolelle luostarin hän pyhitti sen Pyhälle Kominaisuudelle.

Luostari tuli pian tunnetuksi ja Moskovan hallitsijat matkustivat usein sinne pyytämään neuvoja Sergeiltä — jopa valtion asioissa. Tunnettu on hänen neuvonsa ruhtinas Dimitri Donskoille, että tämä lähtisi tataarien hyökkääviä joukkoja vastaan. Taistelu huipentui ns. Kulikovon voittoon v. 1381. Se oli ensimmäinen ja ratkaiseva voitto tataareista. Sergei oli itseään kohtaan ankara askeetti, mutta lempeä muita luostarin munkkeja kohtaan. Lukuisien ihmetten joukossa on yksi, joka on vielä nähtävissä nykyisen luostarin pihalla. Koska veden kuljetus tuli kasvavan veljesluvun johdosta yhä vaikeammaksi, rukoihi Sergei hartaasti, että saateen jälkeen jääneestä lätkäköstä tulisi jatkuvasti toimiva lähde. Se on sama lähde, josta tuhannet pyhiinvaeltajat ammentavat vettä sekä itselleen että viedäkseen kotona oleville.

Tässä ikonissa kuvataan tapahtuma, josta kerrotaan kaikissa Pyhän elämäntekemyksissä. Jumalanäiti ilmestyi hänelle Apostoli Pietarin ja Paavalin saattamana. Sergein takana on hänen seuraajiansa munkki Mihei. Yläreunassa Pyhän Kolminaisuuden ikoni.

Pyhän Sergein kuoltua v. 1392 tuli Nikon luostarin hegumeniksi. Hän on sama henkilö, joka tilasi Andrej Rublevilta kuuluisaksi tulleen Pyhän Kolminaisuuden ikonin. Sergein vaikutus Venäjän Ortodoksisen kirkon hengelliseen elämään oli erittäin suuri. Mainittakoon vain, että hänen vaikutuksestaan perustettiin Venäjälle yli sata luostaria.

Ikonin 24 × 30 cm. Tekijä Sirkku Lehtinen

JOHANNES KASTAJA

Idässä Johannes Kastajaa kutsutaan HO PRODROMOS — edelläkäviä. Hänet kuvataan usein hyvin askeettisena hahmona, laihana, tummaihoisena. Johanneksessa annetaan selvä kuvaus Matteuksen Evankeeliumissa (Matt 3: 1-12). Sen perusteella, että Markuksen Evankeeliumissa sanotaan hänestä: "katso, minä lähetän enkelini sinun edelläsi, ja hän on valmistava sinun tiesi". (Mark. 1:2) hänet kuvataan usein siivekkäänä yleensä seisomassa erämaassa. Myös usein ikonostaasin ensimmäisessä ns. paikallisrivissä hänet kuvataan siivekkäänä.

Tässä ikonissa hänellä on tummansinivihreän mantelin alla kamelinkarvainen paita (Mark 1:6: "Ja Johanneksella oli puku kamelin karvoista").

Kädessä hänellä on ristipäinen sauva ja suljettu paperkkäärö. Monissa ikoneissa tämä käärö on auki ja silloin tavallisesti siinä on teksti: "Huutavan ääni kuuluu erämaassa: "Valmistakaa Herralle tie, tehkää polut hänelle tasaisiksi!" (Mark 1:3 ja Luuk 3:4).

Luukkaan Evankeeliumissa on Johanneksen vanhemmista maininta: Isä oli pappi nimeltään Sakarias, Abian osasto ja hänen vaimonsa oli Aaronin tyttäriä, ja tämän nimi oli Elisabet (Luuk. 1:5).

Ikonografiassa on Johanneksen paikka Kristus-Pantokratorin vasemmalla puolella (siis oikealla puolella katsoijasta). Hän on silloin Deesis-ryhmään kuuluva, ja on aina kumartuneena Kristuksen päin, molemmat kädet pyyntö-asennossa. Johannes edustaa kaikkia niitä ihmisiä, jotka elivät ennen Kristusta ja rukoulee armoa heille. Jumalanäiti, Vapahtajan oikealla puolella seisoen edustaa niitä ihmisiä, jotka elivät Kristuksen jälkeen. On olemassa teoria, että tämä Deesis-ryhmä pohjautuu apokryfiseen kirjoitukseen (ns. Marian kuku kipujen läppi), jossa kerrotaan, että Jumalanäiti ja Johannes Kastaja tulevat yleisenä tuomiopäivänä pyytämään armoa Kristukselta. Jumalanäiti saa aikaan, että tuomitut vapautetaan helvein kivuisia päästäisistä adventtiin saakka. Eikä tämä legenda vaikutti siihen, että viimeisen Tuomion ikoneissa on mukana Deesis-ryhmä.

Ikonit 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwe

JOHANNES TEOLOGI JA PROKOR

Ikonografiasa on Johannes Teologista kaksi eri kuvaustapaa: nuorena miehenä ilman partaa Kristuksen risiin alla ja yleensä niissä ikoneissa, jotka kuvaavat Kristuksen maan päällä olon tahtumia.

Evankelistana Johanneksella on pitkä harmaa parta ja hän on melkein kalju.

Tässä ikonissa Johannes istuu kirjurinsa Prokorin kanssa luolan edessä Paimos-saarella. Hänet karkoitetiin sinne ja perimätieto kertoo, että hän karkotusajanaan kirjoitti evankeliuminsa.

Hän käännähtää vasempaa yläkulmaa kohti, jossa on taivas ja josta lähtee säteitä symbolisoiden Jumalan antamaa inspiratiota. Tämän kuulemansa tekstin Johannes sanelee kirjurilleen. Joissakin ikoneissa taivaasta lähtevä säde haa-raantuu kolmeen osaan ja näiden kolmen säteen yhtymäpisteessä on ympyrässä Pyhää Henkeä symbolisoiva kyyhkyinen.

Ikonin 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwé

JOHANNES DAMASKOLAINEN

Johannes Damaskolainen syntyi ehkä v. 676 varakkaaseen kristilliseen perheeseen, jonka isä oli kalifin palveluksessa. Perheen työssä ollut orja Kosmas oli Johanneksen kotiopettaja filosofiansa, retorikkansa ja tieteissä. Kosmas vetäytyi työnsä jälkeen eräaseen syyrialaiseen luostariin. Nuori Johannes seurasi hänen esimerkkiänsä ja tuli kuuluisan Savva-luostarin munkiksi. Jerusalemin patriarkka Johannes V vihki hänet papiksi ja Johannes jatkoi opintojaan teologisella alalla.

Johannes oli palava ikonien puolustaja (hän kirjoitti mm. ”Pyhien kuvien puolustus”) ja Konstantinopolin ikonivastustajien kirkolliskokous v. 754 julisti Johanneksen pannaan.

Johannes seppitti paltsi suuren joukon teologisia kirjoituksia myös liturgisia hymnejä. Pääsiäiskanonissa on hänen seppittämänsä teksti:

”Eilen sinun kanssasi minut haudattiin, oi Kristus;

tänään minut herätettiin kuolleista Sinun, Ylösnousseen, kanssa:

nyt Sinä lise, oi Vapauttaja, saata minut kunniaasi Sinun valtakunnassasi”.

(Pääsiäiskanoonin 3. laulun Liitelauselma)

Ikonieissa Johannes Damaskolaisella on tavallisesti turbaani päässään, muistoksi siitä, että hän nuorena oli isänsä kanssa kalifin palveluksessa. Puvun tummat ruskeat värit muistuttavat hänen olleen munkki.

Kreikkalainen teksti käärtöissä on Jesajan (66:10) ”Iloitkaa Jerusalemin kanssa ja riemuitkaa hänestä kaikki jotka häntä rakastatte: iloitsemalla iloitkaa hänen kanssaan te, jotka olette hänen tähtensä surreet”.

Ikonin mitat: 24 x 30 cm. Tekijä: R. de Caluwé

PYHÄ SPIRIDON

Ikonin mallina on ollut Belgradin Kansallismuseossa oleva ikoni 1600-luvulta. Spiridonilla on feolonin päällä valkoinen pitkä ja leveä nauha, piispoille kuuluva ns. omoforion. Se on liturginen erikoisvaatekappale. Omoforion kierretään kaulan ympäri ja nauhan päät riippuvat edessä ja takana. Koristeeksi on ommeltu kolme ristiä ja nauhan alareunassa olevat kolme poikkijuovaa viitlaavat siihen, että piispoilla on täydellinen pappeus: diakoni, pappi, piispa. Ise omoforion symbolisoi piispan paimentehtävää. Ainoastaan Spiridonilla on hiippana punottu kori. Kreikkalainen sana spyris merkitsee koria.

Spiridonin elämäntekemysessä sanotaan, että hän oli maanviljelijä ja kasvatti Kyproksella lam-paita. Vaimonsa kuoleman jälkeen hänet vihittiin Trimytusin piispaksi. Hänet tunnettiin vaatimatoman ja lempeänä sielunpaimenena. Tarina kertoo, että hän antoi vihkiä itsensä piispaksi sil-lä ehdolla, että saisi pitää itse punomaansa koria päähineenä.

Feofan Kreikkalainen kuvasi Spiridonin Novgorodin kirkastuskirkkoon v. 1378 (1) Venäläisissä ikoneissa on usein samassa kuvassa Spiridon ja Blasius (Vlasi). Ks. tässä vihossa Sirkku Lehtisen ikoni "Blasius ja Spiridon."

Ikonin 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwé

1) V.N. Lazaref: Feofan Kreikkalainen ja hänen koulunsa " Moskova 1961 (ven.) musta-valk. kuva 9.

BLASIUS JA SPIRIDON

Pyhä Blasius on venäläisen Ortodoksisen Kirkon kalenterissa nimeltään: VLASI JOKA OLI VUKOL. Vukol-sana tulee kreikkalaisesta "vukolos"-sanasta: lehmäpaimen.

Sana "vukol" ei esiinny I.I. Sreznevskin sanakirjassa. 1) Venäjän Ortodoksisen Kirkon kalenterissa: (helmikuun 3.): Adrian, Euvul, Papij, Diodor, Klavdian ja Vlasi, joka oli lehmäpaimen.

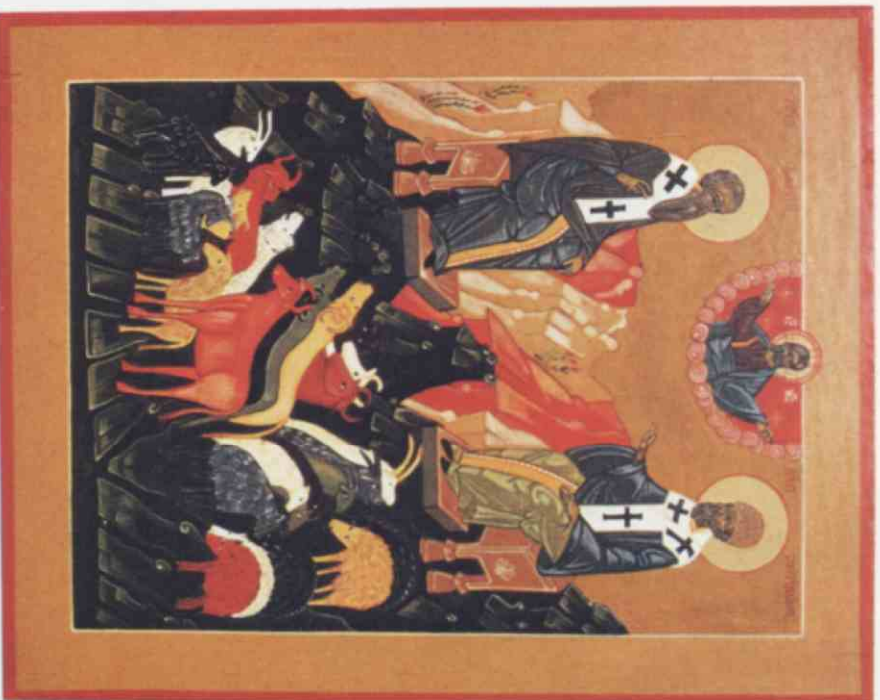
Tästä syystä hänet luettiin karjan suojeleuspyhimysten joukkoon ja hänen ikonissaan on aina lampaita, vuohtia, lemmiä ja joskus hevosiakin.

Kuvan ikoni, jossa Vlasin vastapäätä istuu Pyhä Spiridon pohjautuu Novgorodin koulukuntaan. Se on 1300-luvun loppupuolelta ja on nyt Moskovan Historiallisessa Museossa. Vlasi oli alussa munkki, joka vihittiin Sebasten piispaksi (Armeniassa). Kristinuskon vainojen aikana hän piiloutui eräaseen luolaan, jossa otti vastaan seudun eläimiä ja paransi niiden tautia.

Vlasin maine levisi erikoisesti Novgorodista pohjoiseen päin: Karjalaan. On mahdollista, että hän tuli, nimensä perusteella, pakanallisen VOLOS-jumalan (Volos on vanhaavin kielellä Vlas) seuraajaksi. Volos oli nimittäin Karjalassa eläinten suojeilija.

Ikonin 24 x 30 cm. Tekijä Sirkku Lehtinen

1) Sana puuttuu myös Djatschenkon kirkoslaavisesta sanakirjasta ja ihme kyllä, jopa klassisesta Dahlin sanakirjasta.

EUFROSYNOS, KOKKI

Pyhä Eufrosynos oli oppimaton kokki eräässä luostarissa lähellä Amoria Vähässä Aasiassa. Hän eli 800-luvulla. Kerran luostarin esimies näki unessa Eufrosynoksen olevan taivaassa. Eufrosynos tarjosi hegumenille kolme omenaa. Kun hegumeni heräsi ja meni yöpalvelukseen hän kysyi Eufrosynokselta missä tämä oli ollut. Eufrosynos pakeni erämaahan, koska ei halunnut paljastaa että hän olikin ollut taivaassa. Kun hegumeni etsien Eufrosynosta, meni tämän keliaan näki hän sängyn päällä kolme omenaa.

Kuvattu ikoni on Venäjällä maalattu 1700-luvun loppuvaiheessa.

Belgradin Kansallismuseossa on Pyhän Eufrosynoksen ikoni vuodelta 1570 ja peräisin Gracani-värisessä munkkimekossa, jonka päällä on musta, kapea skeemamunkin stoola kuitenkin ilman huppua. Päässä on pyöreä myssy. Vasemmassa kädessään hän pitää vihreää oksaa.

Ikonin 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwé

VANHURSKAS SIMEON HERRAN VASTAAN- OTTAJA

Simeonista puhutaan Luukkaan evankeliumissa: "Ja katso, Jerusalemissa oli mies, nimeltä Simeon, hän oli hurskas ja jumalallinen mies, joka odotti Israelin lohdutusta ja Pyhä Henki oli hänen päällänsä." (Luuk 2:25).

Tunnettu on Simeonin lausahdus: "Herra, nyt sinä lasket palvelijasi rauhaan menemään, sanasi mukaan: sillä minun silmäni ovat nähneet sinun autuutesi, jonka sinä olet valmistanut kaikkien kansojen nähdä, valkeudeksi, joka on ilmestyvä pakanoilte, ja kirkkaudeksi kansallesi Israelille" (Luuk 2:29-32). Ortodoksisen kirkon sunnuntai-iltarukouksiin tämä, Simeonin rukous, olettiin virrelmästikirojen jälkeen.

Simeon tuli murhatun Sakarjan seuraajaksi, kun papit heitivät arpaa "ja se osui Simeonille, sillä hän oli saanut Pyhältä Hengeltä lupauksen, ettei hän kuolisi ennenkuin näkisi Kristuksen tulleena lihaksi." (1)

Fourman Dionysios sanoo Ikonimalikirjassaan Simeonista: Vanha mies, jolla on pitkä tukka. Stroganovin Ikonikirjamallissa on hänen kuvansa (Ilman Jeesusta) helmikuun 3. pnä ja tekstissä lukee: Pyhä Simeon, Jumalanvastaanottaja, harmaa, päällysvaate vihreä, sen alla sininen.

Ikonit 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwé 1982

1) Apokryfiset Evankeliumit — suomentanut Johannes Seppälä. Ortokirja — Joensuu 1979

ZOSIMA JA SAVATI

Zosima ja Savati kuvataan yhdessä, koska heitä pidetään Solovki-luostarin perustajina.

Solovki-luostari sijaitsee Vienanmeren saaristossa, ja ensimmäinen munkki, joka meni sinne kiviottlemaan oli erakko Savati. Hän ei jäänyt saarelle, vaan kuoli mannermaalla.

Vuonna 1436 saapui kaksi munkkia saarelle: Herman ja Zosima. Pian sen jälkeen liittyi heihin useita oppilaita ja heidän hegumekseen valittiin Zosima. Luostari kasvoi hyvin nopeasti huolimatta siitä, että elämä arktisissa oloissa oli usein erittäin ankaraa. Saariston muihin saariin perustettiin sivuluostareita ns. skiittoja, joissa luostarisäännöt olivat vielä ankarampia kuin pääluostarissa.

Luostarissa oli oma ikonipaja ja kirjastossa arvokkaita kirjoja. Kuuluisaksi tuli luostari ns. vanhauskoisten alkuvaiheessa, kun munkit puolustautuivat (1657 — 1666) valtakirkkoa vastaan. He kieläytyivät pitämästä jumalainpalveluksia Patriarka Nikonin lähettämien rukouskirjojen mukaan. Vuonna 1666 viimeiset munkit antautuivat "tsaarin pojille" (sotilaille) ja vanhauskoisuus luostarissa lopetettiin väkivallalla. Sen jälkeen luostarin merkitys Pohjois-Venäjän hurskaus- ja kulttuurielämään väheni nopeasti, vaikka suurin osa luostarin ympäristöistä jäi vanhauskoisten alueeksi.

Ikonissa on kuvattu molemmat perustajat munkkipuvuussa pyytään siunausta Vapahajajalta. He seisovat saaren päällä, jossa on useita järviä. Monissa ikoneissa on heidän välissään itse luostari viisikupolisine kirkkoineen. Joskus he pitävät luostarirakennuksia kädessään ikäänkuin pyytäen niille siunausta. Ikonin 24 × 30 cm. Tekijä Sirkku Lehtinen 1982.

PYHÄ YLIENKELI MIKAEL

Arkkienkeli eli Ylienkeli Mikael on tässä ikonissa kuvattu seisoen suoraan katsojaan. Silloin kun hänet kuvataan ikonostaasin Deesis-ryhmän vasemmalle puolelle, ts. Jumalanäidistä vasemmalle, hän on kumartuneena Kristukseen päin. Samalla tavalla hänet kuvataan ikonostaasin vasemman diakonin oveen.

Mikael on tällöin tavallisesti hovipuuvussa. Tässä ikonissa hän on sola-asussa, koska hän on tässä, niinkuin ikonin kreikkankielinen teksti selittää: "Suuri, nopeasti toimiva päällikkö" Hänellä on paljastettu miekka oikeassa kädessään ja miekan tuppi vasemmassa. Haarniskan päällä on edestä solmittu sotilasmanteli.

Ikonin 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwé

PYHÄ PATRIARKKA JAAKOB

Ikonin mallina on ollut Pyhän Georgioksen kirkossa (Staro-Nagoricino, Jugoslavia) oleva fresko vuodelta 1318.

Vanhassa Testamentissa (1 Moos. 28:12) kerrotaan Jaakobin unesta, jossa hän näki tikapuit ”joiden pää ulottui taivaaseen, ja katso, Jumalan enkelit kulkivat niitä myöten ylös ja alas”.

Koska tässä kertomuksessa tikapuiden katsottiin symbolisoivan Jumalan ihaksitulemistä luettiin patriarkka Jaakob profeettojen joukkoon. Kun Jaakob on profeettojen joukossa, jotka ympäröivät Jumalanäitiä tunnustassa ikonissa ”Jumalanäiti — Profeettain ennustama” on hänellä kääre kädessään ja siinä lukee: ”Minä näin Sinut (so. Jumalanäiti) unessa tikapuina ulottuen maasta taivaalliseen kaupunkiin”.

Samantapainen teksti (joskin loppuosa puuttuu) on Tukholman Kansallismuseossa olevassa ikonissa. (NMA 24) Ikonin päällekirjoitus on ”Profeetta Jaakob”. Tässä ikonissa on Jaakobilla kääre, jossa on kreikkalaisijan sauva hänen polviensa välissä, kunnes tulee hän, jonka se on ja jota kansat tottelevat” (1 Moos. 49:10).

Vanhin kuva Jaakobin unesta on vuosilta 245 — 256 Dura-Europossynagagasta. Enkelit on siinä kuvattu persialaisissa puuvuissa.

Ikoni 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwe

SUOJELUSENKELI

Siiskin mallikirjassa on piirustus, johon tämä ikoni perustuu. Olen kuitenkin jättänyt pois enkelin oikeasta kädestä sekä peitsen että sieniruo'on ja vasemmasta kädestä sauvan. Ristin päällekirjoitus on Siiskin kuvassa: **ІҢҢІ** (Jeesus Nasarelainen Kuningas (Tsaari) Juutalaisten), kun taas ikonissa on **ЦАРЬ СЛАВЫ** — Kunnian Kuningas. Molemmat kirjoitukset ovat mahdollisia.

Suojelusenkelin kuva on usein Jumalanäidin tai Kristus-Pantokratorin ikonissa reunakuvana. Tällöin melkein aina on kyseessä ns. perheikoni, johon oikeaan ja vasemmanpuoliseen reunaan maalattiin isän, äidin ja lasten suojeluspyhien pienoiskuvat. Usein lisättiin valkopukuisen suojelusenkelin kuva kuitenkin ilman kädessä olevaa ristiä.

Moskovyan Kremlin Uspenskin kirkon pääoven vieressä on jakkaralla istuva suojelusenkeli kädessään pitkä käärö, johon hän kirjoittaa. Teksti on kuitenkin ulkoilman vaikutuksesta hävinnyt. Samanlyyppinen suojelusenkelin kuva on Gorkin läänissä olevassa Makariev-luostarissa Kolminaisuuden kirkon pääoven vieressä (1)

Ikoni 24 × 30 cm. Tekijä R. de Caluwé

(1) Lisätietoja suojelusenkelin ikonista: R. de Caluwé: "Enkeltit Ikonografiassa"

JUMALANÄITI "EI KÄSIN LOHKAISTU KALLIO"

Ikonin nimi pohjautuu profeetta Danielin tekstiin: Niinkuin sinä näit, että kivilohkare irtautui vuoresta — ei ihmiskäden voimasta — murskasi raudan, vasken, saven, hopean ja kullan" (Daniel 2:45) Tämä teksti on useimmien Danielin kääträssä silloin, kun hän on ikonostasain profettojen rivissä. Tukholman Kansallismuseossa on sellainen ikoni (NMA 22. Musta-valkoinen kuva: Kjellin. Ryska ikoner i svensk och norsk ägo, Stockholm 1956, sivu 165)

Kirkkoisät näkivät siinä tekstissä Danielin ennustuksen Kristuksen syntymästä. Niinkuin kivilohkare irtautui vuoresta — ei ihmiskäden voimasta — niin se, mikä Mariassa oli sinnyt oli Pyhästä Hengestä (Matt 1:20. Luukas 1:34) ei ihmisen voimasta. Siksi on tässä ikonissa aina "vuori" jumalanäidin oikean käden ja Jeesuslapsen välillä. Kallion edessä on tikapuut jotka symbolisoivat Jumalanäidin osaa Sanan-Kristuksen lihastulemisessa. Ortodoksisen kirkon jumalanpalveluksiin kuuluva ns. Akatisto on Kristukselle, Jumalanäidille ja monille pyhille tarkoitettu ylistysveisu, joka tavallisesti koostuu kontakteista (niitä on tavallisesti 13) ja ikkoseista, joita on 12, sekä alku- ja loppurukous. Ikonien tärkeä osa on olla vertauskuva, jonka avulla rukoulija syvenyy symbolien kautta Kristuksen, Jumalanäidin tai pyhtien rooliin Jumalan Kaitselmuksessa (ns. olkonomia).

Jumalanäidin akatistoissa annetaan meille kuvia siitä, mitä Jumalanäiti merkitsee pelastuksessa: siinä sanotaan esimerkiksi: Illoitse Sinä, Kointähti, joka ennustat Auringon (Kristuksen) nousua.

Iloitse, taivaan tikapuut, joita myöten Jumala tuli alas.

Iloitse, silta, joka johtaa maan päällä olevia taivaaseen.

Iloitse, Valon selittämätön Synnyttäjä.

Iloitse tulinen patsas, joka pimeydessä olevia opastat.

Niinkuin huomataan Jumalanäiti on tikapuut, joita myöten Jumala (Kristus) tuli maailmaan.

Vertauskuva tikapuista nojautuu tunnettuun Jaakobin uneen taivaallisista tikapuista (I Moos. 28:12)

Myös monissa "Palava Pensas" -ikoneissa on Jumalanäidillä samanlaiset tikapuut.

Kun Jumalanäidin kunniaksi sepitetyissä akatistoissa häntä verataan kuuhun, tähtiin, pilviin voisi odottaa, että ikonissa esiintyvä sateenkaari pohjautuu johonkin akatistossa esiintyvään vertauskuvaan.

Tähän asti en ole löytänyt sellaista tekstiä, jossa puhutaan Jumalanäidistä sateenkaarena. Voi olla, että joku kirkkoisä on käyttänyt sateenkaarta vertauskuvana Jumalanäidistä. Erilaisista akatistoshymneistä, jotka on Ekumeenisen Keskuksen kirjastossa en ole sitä vertauskuvaa löytänyt.

Jeesuslapsella on kädessään käärö, jossa lukee: "Minä olen ennen Aabrahamia". Teksti haluaa näyttää, että Kristus on Jumalana ennen kaikkea luotua.

Kuopiossa oleva Ortodoksisessa Kirkkomuseossa on Jumalanäidin ns. Akatisto-ikoni (N:o 477), jossa on monien symbolien joukossa on tikapuut ja niiden vieressä teksti "Jaakob näki tikapuut".

Ikoni 24 × 30 cm Tekijä R. de Caluwé